

UN WATER
22. MAREC
SVETOVNI DAN VODA

SVETOVNI DAN VODA 2026

»VODA IN SPOL«

Voda za enakost – kaj to pomeni za posameznika?

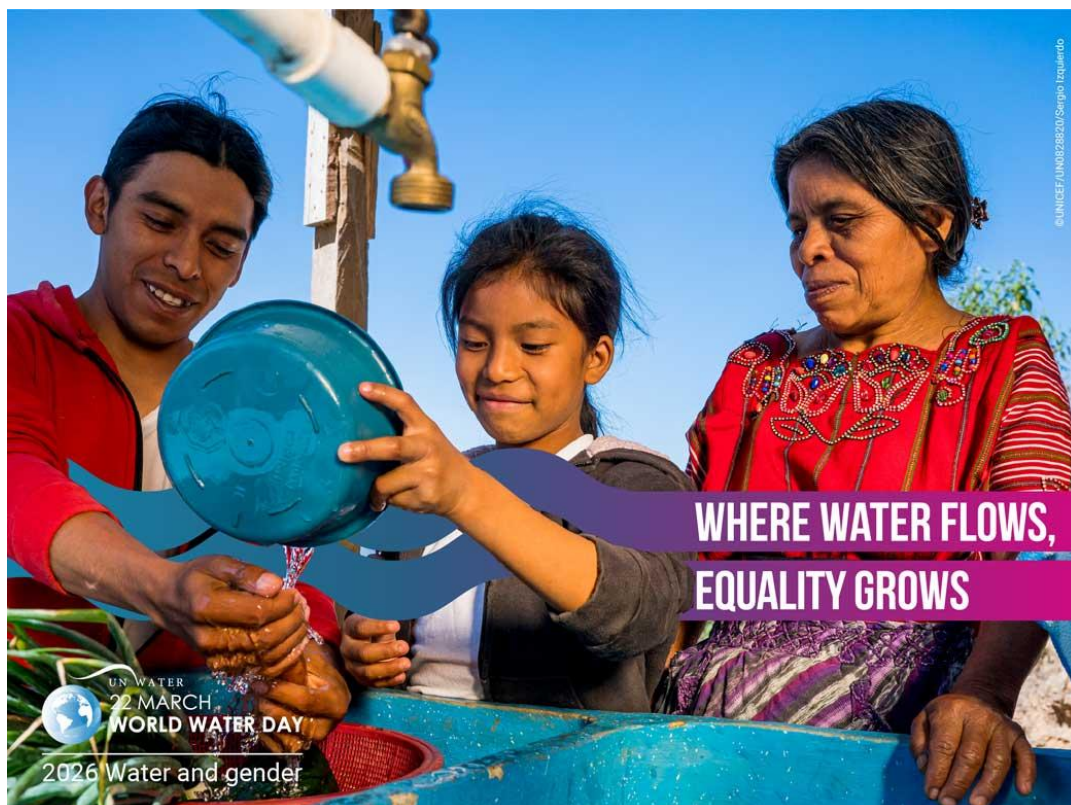
VODA ZA ENAKOST POMENI ZDRAVJE.

VODA ZA ENAKOST POMENI VARNOST.

VODA ZA ENAKOST POMENI PRILOŽNOST.

VODA ZA ENAKOST POMENI ČAS.

VODA ZA ENAKOST POMENI GLAS.



Vir: UN. World Water Day: <https://www.unwater.org/our-work/world-water-day>

Svetovni dan voda - 22. marec

Svetovni dan voda obeležujemo vsako leto 22. marca, od leta 1993, potem ko je bil izbran na konferenci **Združenih narodov** o okolju in razvoju, v brazilskem Riu de Janeiru, leta 1992. Njegov namen je **ozaveščanje o pomenu pitne vode** ter **trajnostne rabe vodonosnikov**. Kljub temu danes kar **2,1 milijarde ljudi (26 %)** po svetu še vedno nima dostopa do varne oskrbe s pitno vodo v bližini svojega doma, kar močno vpliva na **zdravje, kakovost življenja in razvoj skupnosti**.

Letošnja osrednja tema se glasi: »VODA IN SPOL«

Svetovna vodna kriza prizadene vsakogar, vendar **ne enako**. Kjer **dostop do varne pitne vode, sanitarne ureditve in higienskih pogojev (angl. WASH – water, sanitation and hygiene)** ni zagotovljen kot **človekova pravica**, se družbene **neenakosti** poglobljajo. **Največje breme nosijo ženske in dekleta**, saj so bolj izpostavljene **zlorabam, napadom in slabšemu zdravju**, kar vpliva na njihove **možnosti za izobraževanje, delo in enakovredno sodelovanje v družbi**.

Ob letošnjem Svetovnem dnevu voda poteka **kampanja** s sloganom **»Kjer teče voda, raste enakost«**, ki jo vodita UNICEF in Agencija Združenih narodov za ženske. Njen cilj je spodbujati doseganje Cilja trajnostnega razvoja 5 (Sustainable Development Goal, SDG 5): **doseči enakost spolov in opolnomočiti vse ženske in dekleta** ter Cilja trajnostnega razvoja 6 (SDG 6): **zagotoviti dostop do pitne vode in sanitarne ureditve za vse**.

Cilji trajnostnega razvoja, sprejeti leta 2015 pri Združenih narodih, predstavljajo **globalni načrt za odpravo revščine, zaščito planeta in zagotavljanje miru ter blaginje za vse do leta 2030**.

Vseh **17 ciljev je medsebojno povezanih**, saj ukrepanje na enem področju vpliva na napredek na drugih, **razvoj** pa mora uravnotežiti **okoljsko, socialno in gospodarsko trajnost**.

Države so se zavezale, da bodo pri **izvajanju ciljev prednost** namenile **najmanj privilegiranim**. Cilji trajnostnega razvoja so **usmerjeni v odpravo revščine, lakote, aidsa ter diskriminacije žensk in deklet**. Za **doseganje ciljev** so ključni **ustvarjalnost, znanje, tehnologija in finančni viri celotne družbe**.

Generalna skupščina Združenih narodov je **19. november razglasila za svetovni dan stranišč**, katerega namen je **spodbujanje ukrepov za reševanje globalne krize na področju sanitarnih storitev**.



Vir: UN. Peace, dignity and equality on a healthy planet: <https://www.un.org/en/observances/water-day-new/background-new>

Ko voda ni dostopna vsem: obraz neenakosti

→ Milijarde ljudi nima dostopa do varno upravljane oskrbe s pitno vodo, sanitarne ureditve in osnovnih higienskih pogojev.

1 od 4 ljudi po svetu nima zagotovljenega varno upravljanega dostopa do pitne vode: Med letoma 2015 in 2024 je 961 milijonov ljudi pridobilo dostop do varno upravljane oskrbe s pitno vodo, kar je povečalo svetovno pokritost prebivalstva za 6 % (z 68 % na 74 %). Pokritost na podeželju se je povečala za 10 % (s 50 % na 60 %), medtem, ko je pokritost v mestih ostala nespremenjena (83 %). Število ljudi, ki pijejo surovo vodo iz površinskih vodnih virov, se je zmanjšalo za 61 milijonov, vendar pa jih 106 milijonov še vedno uporablja površinsko vodo kot vir pitne vode. Za izpolnjevanje standarda ciljev trajnostnega razvoja za varno upravljano oskrbo s pitno vodo morajo biti izboljšani viri dostopni v bližini doma, na voljo, kadar so potrebni, ter brez mikrobiološkega in kemičnega onesnaženja. Pomemben je tudi čas zbiranja vode - pot v obe smeri in čakanje v vrsti. Če ta čas ne presega 30 minut, se storitev šteje kot osnovna, če pa presega 30 minut, se šteje kot omejena. Skupni program spremljanja (Joint Monitoring Programme, JMP) za ocenjevanje dostopa do pitne vode uporablja pet ravni. Ocene za varno upravljano oskrbo s pitno vodo so za leto 2024 bile na voljo za 160 držav v šestih od osmih regij ciljev trajnostnega razvoja. Več informacij je na voljo na spletni strani: <https://data.unicef.org/resources/jmp-report-2025/>

2 od 5 ljudi še vedno nima dostopa do varno upravljane sanitarne ureditve: Med letoma 2015 in 2024 je 1,2 milijarde ljudi pridobilo dostop do varno upravljane sanitarne ureditve, pri čemer se je svetovna pokritost povečala za 10 % (z 48 % na 58 %). Na podeželju se je pokritost povečala za 13 % (s 36 % na 49 %), v mestih pa za 7 % (z 59 % na 66 %). Število ljudi, ki opravljajo nujne potrebe na prostem, se je zmanjšalo za 429 milijonov, v mestih pa je bilo to vedenje praktično odpravljeno (<1 %). 3,4 milijarde ljudi še vedno nima dostopa do varno upravljane sanitarne ureditve, vključno z 354 milijoni, ki opravljajo potrebo na prostem. Za izpolnjevanje standarda ciljev trajnostnega razvoja za varno sanitarno ureditev je pomembno tudi, da so iztrebki varno odstranjeni na kraju samem ali odstranjeni in obdelani na drugi lokaciji. Skupni program spremljanja opredeljuje pet ravni storitev, vključno s kriterijem souporabe sanitarnih objektov z drugimi gospodinjsvi. Ocene za varno upravljane sanitarne ureditve so za leto 2024

bile na voljo za 145 držav v vseh osmih regijah ciljev trajnostnega razvoja. Več informacij je na voljo na spletni strani: <https://data.unicef.org/resources/jmp-report-2025/>

1 od 5 ljudi je bilo prikrajšanih za osnovne higienske pogoje (možnost umivanja rok): Med letoma 2015 in 2024 je 1,6 milijarde ljudi pridobilo dostop do osnovnih higienskih pogojev (prostor za umivanje rok z dostopom do vode in mila), pri čemer se je svetovna pokritost povečala za 14 % (s 66 % na 80 %). Na podeželju se je pokritost povečala za 19 % (z 52 % na 71 %), medtem ko je v mestih ostala razmeroma nespremenjena (86 %). Kljub temu napredku je leta 2024 1,7 milijarde ljudi še vedno živelo brez osnovnih higienskih pogojev: 1 milijarda je imela omejene pogoje (gospodinjstvo ima prostor za umivanje rok, vendar nima vode in/ali mila), 611 milijonov ljudi pa sploh ni imelo dostopa do higienskih pogojev oziroma možnosti umivanja rok v domačem gospodinjstvu. Skupni program spremljanja opredeljuje tri ravni storitev. Ocene osnovnih higienskih pogojev so na voljo za 91 držav v petih od osmih regij ciljev trajnostnega razvoja. Več informacij je na voljo na spletni strani: <https://data.unicef.org/resources/jmp-report-2025/>



Vir: Unicef. Progress on household drinking water, sanitation and hygiene, 2000-2020: Five years into the SDGs: <https://data.unicef.org/resources/progress-on-household-drinking-water-sanitation-and-hygiene-2000-2020/>

→ Neustrezen dostop do varno upravljane pitne vode, varno upravljane sanitarne ureditve in osnovnih higienskih pogojev je eden glavnih povzročiteljev smrti.

Pomanjkljiv dostop do varno upravljane pitne vode, varno upravljane sanitarne ureditve in osnovnih higienskih pogojev je eden glavnih vzrokov smrti ter resno ogroža javno zdravje. Nalezljive bolezni, ki se širijo zaradi onesnažene pitne vode, neustrezne sanitarne ureditve in pomanjkljivih higienskih pogojev, pomembno prispevajo k visoki umrljivosti dojenčkov, podhranjenosti in kroničnim boleznim prebivalstva, zato moramo ukrepati zdaj – upravljati z vodo kot skupno dobrino, je ključ do trajnostne in enakopravne prihodnosti.

→ Pomanjkanje dostopa do varno upravljane sanitarne ureditve in osnovnih higienskih pogojev ogroža ženske in dekleta.

V številnih državah se ženske in dekleta med prinašanjem vode iz oddaljenih ali nevarnih vodnih virov srečujejo z nadlegovanjem ali nasiljem, prav tako jih postavlja v nevarnost odhajanje na stranišče na prostem ali uporaba skupnih sanitarij z moškimi. Pomanjkanje ustreznega znanja o higieni ali primernih prostorov lahko povzroči resne zdravstvene težave. Dekleta, stara 15–19 let, imajo manj možnosti kot odrasle ženske, da bi med menstruacijo sodelovala v dejavnostih, kot so šola, delo in družabne aktivnosti.

Zagotavljanje varne in dostopne vode v bližini doma spreminja življenja, saj omogoča, da ženske v polni meri sodelujejo v družbi. Ob soočanju z vse večjimi tveganji – od podnebnih sprememb in nesreč, povezanih z vodo, do pomanjkanja financ, družbenih norm in vrzeli v upravljanju – so varni vodni sistemi ključni za odpornost, enakost spolov in mir.

→ Prinašanje vode je delo žensk.

V številnih skupnostih, kjer ni dostopa do varno upravljane pitne vode, so vodni viri pogosto oddaljeni od doma, zato so prav ženske in dekleta tiste, ki velik del svojega časa in energije namenijo prinašanju vode. Po podatkih imajo ženske in dekleta v podsaharski Afriki ter v Srednji in Južni Aziji pogosto opravka z zbiranjem vode več kot 30 minut na dan. Ta čas jim odvzema priložnosti za izobraževanje, delo in sodelovanje v družbi, hkrati pa vpliva na njihovo zdravje in varnost. Ko sta varna voda in sanitarna ureditev na voljo v bližini doma, lahko ženske v polni meri prispevajo k družbi in gospodarstvu.

→ Pomanjkljiv dostop do varno upravljane pitne vode, varno upravljane sanitarne ureditve in osnovnih higienskih pogojev pogloblja neenakosti.

Neenakost zaradi pomanjkljivega dostopa do varne pitne vode, ustreznih sanitarij in osnovnih higienskih pogojev pogloblja družbeno in ekonomsko neenakost, saj najbolj prizadene revne in ranljive skupine. Slabi osnovni higienski pogoji povečujejo tveganje za nalezljive bolezni, kar vodi v pogostejše izostanke iz šole in dela ter višje stroške zdravljenja, s čimer se utrjuje začaran krog revščine. Čeprav je dostop do pitne vode eden izmed ciljev trajnostnega razvoja, ki jih je sprejela Organizacija združenih narodov, milijoni ljudi po svetu še vedno nimajo zagotovljenih osnovnih pogojev za dostojno, varno in zdravo življenje. Ob soočanju z globalnimi izzivi – od krize življenjskih stroškov do podnebnih pretresov – moramo vodo upravljati kot skupni vir, ki omogoča vsakomur, da razvije svoj potencial in uspeva.



Vir: Water for women. Gender equality is crucial for safe access to water:
<https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2016/08/at-start-of-world-water-week-UNICEF-highlights-how-girls-lose-time-collecting-water/>

Na letošnji svetovni dan voda se sprašujemo: Voda za enakost – kaj pomeni vam?

Ko sta varna voda in sanitarna ureditev na voljo v bližini doma, ženske in dekleta pridobijo **ČAS, ZDRAVJE, VARNOST, PRILOŽNOST** in **GLAS**.

Po svetu **ženske** in **dekleta** nosijo največje breme **globalne vodne krize**. Čas je, da jih postavimo v **središče vodnih rešitev** – ne le kot **uporabnice**, temveč kot **voditeljice**.

To vključuje tudi **aktivno vključevanje moških in fantov** kot **zaveznikov pri spodbujanju** dostopa do varne vode, sanitarne ureditve in higiene za vse ter pri **spreminjanju družbenih norm in vedenj**, ki zavirajo ženske in dekleta.

Zato letošnja kampanja nosi slogan **»Kjer teče voda, raste enakost«**.



Vir: Unesco. World Water Day 2026 Celebration and Launch of the UN World Water Development Report 2026: <https://www.unesco.org/en/articles/world-water-day-2026-celebration-and-launch-un-world-water-development-report-2026>

Za doseganje enakosti spolov so ključni dobri podatki

Spol določa vloge, odgovornosti in priložnosti ljudi v družbi ter potencial, ki ga lahko posameznik doseže. Ženske in moški imajo različna znanja, talente, priložnosti in potrebe. Zbiranje podatkov o vodi, razdeljenih po spolu, starosti in drugih dimenzijah, je ključen korak za boljše razumevanje, kako se voda uporablja, upravlja in razporeja. Dobri podatki in analiza enakosti spolov omogočajo enake pogoje za uresničevanje svojih človekovih pravic ter za prispevanje h gospodarskemu, socialnemu, kulturnemu in političnemu razvoju ter za izkoriščanje njegovih koristi. Kljub temu še vedno obstajajo pomembne vrzeli v podatkih na področju voda, razdeljenih po spolu, na vseh ravneh.

Ste vedeli?



1 od 4 žensk po svetu

- Po svetu več kot 1 milijarda žensk (27,1 %) nima dostopa do oskrbe z varno pitno vodo ([UN Women/UNDESA, 2023](#)).



1,8 milijarde ljudi brez vode doma

- V 2 od 3 gospodinjstev so za prinašanje vode odgovorne ženske ([WHO/UNICEF, 2023](#)).



250 milijonov ur na dan

- Ženske in dekleta v 53 državah vsak dan porabijo več kot 3x več časa za zbiranje vode kot moški in dečki ([UN Women/UNDESA, 2024](#)).



1.000 otrok na dan

- Vsak dan zaradi onesnažene vode, slabe higijene in neustreznih sanitarij umre okoli 1.000 otrok, mlajših od 5 let ([WHO, 2023](#)).



Približno 43 % smrti novorojenčkov na svetu

- Približno 43 % svetovnih smrti novorojenčkov se zgodi v podsaharski Afriki, kjer ima le polovica zdravstvenih ustanov zagotovljen vir vode na lokaciji ([WHO/UNICEF, 2023](#)).



14 % držav brez enakih možnosti

- Še vedno 14 % držav nima mehanizmov za enakovredno sodelovanje žensk pri odločanju o vodi ([UNEP-DHI, GWP, UN Women, 2025](#)).



71 % vodnih politik in načrtov

- Posebni ukrepi za doseganje žensk in deklet so vključeni v 71 % vodnih politik in načrtov ([WHO/UN-Water, 2022](#)).



Vir: UN. Water and Gender: <https://www.unwater.org/water-facts/water-and-gender>

Neenakosti v Sloveniji

V Sloveniji je dostop do pitne vode **ustavna pravica**, posebej zapisana v Ustavi Republike Slovenije, kar poudarja njen ključni pomen v okviru temeljnih **človekovih pravic** in predstavlja trdno osnovo za **enakost spolov**. Kljub temu pa povezava med vodo in spolom ostaja pomembna tudi v razvitem družbenem okolju. Voda ni le naravni vir, temveč tudi dejavnik, ki pomembno vpliva na **zdravje**, **kakovost življenja**, **delovne pogoje** in **družbeno vključenost** žensk in moških.

Kljub ustavno zagotovljeni pravici se Slovenija sooča tudi z izzivi **neenakosti** v dostopu do zdravstveno ustrezne pitne vode. Različni dejavniki, od **geografskih značilnosti** do **socialno-ekonomskih razlik**, vplivajo na to, kako prebivalci in prebivalke dostopajo do kakovostne pitne vode, kar lahko posredno pogloblja obstoječe **družbene** in **spolne neenakosti**.

Dostop do zdravstveno ustrezne pitne vode je pomemben za **javno zdravje**, ne glede na to, ali se uporablja za pitje, domačo uporabo, proizvodnjo hrane ali rekreacijske namene. Izboljšana **varna oskrba s pitno vodo** in **komunalno ureditvijo** ter **boljše upravljanje vodnih virov** lahko spodbudijo **gospodarsko rast držav** in lahko močno prispevajo k **zmanjšanju revščine**.

Kakovost pitne vode je osnova za kakovost **bivalnega okolja**, saj dostop do pitne vode prispeva k zmanjševanju neenakosti med ljudmi ter h gradnji trajnostnih mest in skupnosti. Za doseganje ustrezne kakovosti pitne vode v Sloveniji sledimo enemu izmed ključnih ciljev **Agende za doseg trajnostnega razvoja** do leta **2030**. **Cilj 6** narekuje, da bi bilo treba do leta 2030 vsem zagotoviti **dostop do vode** in **sanitarne ureditve** ter poskrbeti za **trajnostno gospodarjenje z vodnimi viri**.

Ključ do uspešnega reševanja izzivov na področju neenakosti v dostopnosti in kakovosti pitne vode je sodelovanje na več nivojih:

- **Lokalni nivo:** občine in lokalni upravljavci oskrbe s pitno vodo morajo biti v prvi vrsti odgovorni za izvajanje ukrepov in spremljanje stanja na terenu.
- **Regijski nivo:** povezovanje z regionalnim zdravstvenim, kmetijskim in okoljskim inšpektoratom ter drugimi relevantnimi institucijami za boljše upravljanje tveganj na prispevnem območju za zajetja pitne vode in posledično sistemih za oskrbo s pitno vodo.
- **Državni nivo:** vlada mora zagotoviti potrebna sredstva, koordinacijo in podporo pri izvajanju ukrepov ter sprejemati zakonodajo, ki bo omogočala izboljšanje dostopa do kakovostne pitne vode.
- **Mednarodni nivo:** sodelovanje z mednarodnimi organizacijami in izmenjava dobrih praks ter inovativnih rešitev za izboljšanje kakovosti pitne vode.

Vključiti je treba različne sektorje, vključno z **zdravstvom**, **okoljem**, **kmetijstvom**, **infrastrukturo**, **izobraževanjem** in **lokalnim razvojem**, saj so vsi tesno povezani z zagotavljanjem **varne pitne vode** za vse.

V okviru doseganja **ciljev trajnostnega razvoja** na ravni Evropske unije je Eurostat pripravil nabor **kazalnikov** za **spremljanje napredka**.

V Sloveniji se v okviru **Cilja 5: Doseči enakost spolov ter krepi vlogo vseh žensk in deklic** spremljajo naslednji kazalniki:

- 5.1 Plačna vrzel med spoloma;
- 5.2 Vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma;
- 5.3 Delež sedežev, ki jih v nacionalnem parlamentu zasedajo ženske;
- 5.4 Delež žensk na vodstvenih položajih.

V okviru **Cilja 6: Vsem zagotoviti dostop do vode in sanitarne ureditve ter poskrbeti za trajnostno gospodarjenje z vodnimi viri** se spremljajo kazalniki:

- 6.1 Delež prebivalstva, ki v svojem gospodinjstvu nima osnovne sanitarne opreme (kadi ali prhe, stranišča na izplakovanje);
- 6.2 Prebivalstvo priključeno na komunalne čistilne naprave z vsaj sekundarno stopnjo čiščenja;
- 6.3 Biokemijska potreba po kisiku v rekah;
- 6.4 Nitrati v podzemni vodi;
- 6.5 Fosfat v rekah;
- 6.6 Indeks izkoriščanja vode.

Več informacij je na voljo na spletni strani: <https://www.stat.si/Pages/cilji>.

Viri

- United Nations (UN). WASH – Water, Sanitation and Hygiene: <https://www.unwater.org/water-facts/wash-water-sanitation-and-hygiene>
- United Nations Development Programme (UNDP). What are the Sustainable Development Goals: <https://www.undp.org/sustainable-development-goals>
- United Nations (UN). Water and Gender: <https://www.unwater.org/water-facts/water-and-gender>
- United Nations (UN). Resources: <https://www.un.org/en/observances/water-day/resources>
- Unesco. World Water Day 2026 Celebration and Launch of the UN World Water Development Report 2026: <https://www.unesco.org/en/articles/world-water-day-2026-celebration-and-launch-un-world-water-development-report-2026>
- United Nations (UN). Where water flows, equality grows: <https://www.un.org/en/observances/water-day>
- UNICEF Data. Progress on household drinking water, sanitation and hygiene 2000-2024: Special focus on inequalities: <https://data.unicef.org/resources/jmp-report-2025/>
- Unesco. Addressing gender inequality in the water sector: <https://www.unesco.org/en/wwap/gender>

- United Nations (UN). World Water Day: <https://www.unwater.org/our-work/world-water-day>
- Statistični urad Republike Slovenije (SURŠ). Kazalniki ciljev trajnostnega razvoja: <https://www.stat.si/Pages/cilji>
- NIJZ. Vpliv zdravstvenega sistema in fizičnega okolja na neenakosti v zdravju v Sloveniji: https://nijz.si/wp-content/uploads/2025/08/Neenakosti_Strokovna-monografija_e_verzija_25_V5_zadnja.pdf

Dokument:	Svetovni dan voda 2026	
Pripravi:	NIJZ. Center za zdravstveno ekologijo. Strokovna skupina za vode.	Verzija: 4. 03. 2026